

Veliko »Ozdravljanje bolnikov« (pril. 8.) je starejše, nastalo je l. 1649. Na tej sliki je mnogo več dramatičnega patosa, in kar je v »Faustu« zgoščeno znotraj, v duši starčevi, se tukaj svobodno razvija na zunaj. Od desne prihajajo bolniki, pohabljeni in betežniki k Izveličarju, tej svetli navpičnici sredi valovanja črt, svetlob in senc. Na levi stoje gledalci. Ta skupina je zelo zanimiva; vsak obraz je jasno začrtana individualnost; nekateri so zgolj radovedni, drugi začuden, še drugi se posmehujejo; debeli imenitnik, ki nam kaže hrbet v levem kotu, je tako karakteriziran s svojo pozo, da nam njegovega obraza niti poznati ni treba. Med tem občinstvom je samo starec, ki stoji tesno ob Izveličarjevi desnici, poln vere in zaupanja. — Veliko »Ozdravljanje bolnikov« imenujejo navadno »Hundertguldenblatt«. Anekdota pripoveduje, da je Rembrandt ravno bil skončal »Ozdravljanje bolnikov«, ko stopi v njegovo delavnico italijanski prekupčevalec in mu ponudi nekaj Marcantonovih bakrorezov na prodaj; cenil jih je na sto goldinarjev. Rembrandt, ki je pohlepno zbiral umetnine in dragocenosti, kar je bil eden vzrokov njegovega poznejšega poloma, mu ponudi za Marcantonova dela svojo novo ujedkovino in mešetar je bil zadovoljen. Ta izredno visoka cena je dala »Ozdravljanju bolnikov« sedanje ime. —

Tiepolova (1696—1770) ujedkovina »Beg v Egipt« (pril. 9.) se zdi na prvi pogled nekako revna, prazna in mrtva v primeri s sliko, o kateri smo ravnokar govorili. Pri Rembrandtu so osebe krepko modelirane, ves prostor prepojen s svetlobo in senco, Tiepolo pa riše v širokih ploskvah in se ne trudi, da bi dal stvarjem telesno zaokroženost kakor Rembrandt. Pogledati je treba na pr. samo kozo, ki stoji na robu grička; to ni telo, temuč ploskev! Mogoče si je to razložiti le, če pogledamo Tiepola kot slikarja, ne kot risarja. In on je v prvi vrsti slikar; vedno računa s barvo, z njo modelira, z njo daje stvarjem telesnost, ne z detajliranim razdeljevanjem svetlobe in sence, kakor Rembrandt. Tiepolova risba je od barve neločljiva, gledalec si jo nehote predstavlja med črtami in umetnik sam je risal tako, da si je podoba dopolnjeval v barvi. Rembrandt bi nikoli ne bil narisal drevesa s tako krošnjo, nikoli tako praznega neba. Tiepolo si predstavlja v teh — risarsko mrtvih — partijah barvo in vse dobi novo življenje. To nam je le dokaz, da umetnikovo stremljenje ostaja vedno isto, naj se loti katerekoli tehnike, in da so zakoni, narekovani od tehnike in materiala, zadnji, ki odločujejo o formi.

Na prilogi 10. in 11. prinašamo dve moderni slovenski ujedkovini, in sicer »Juda Iškarjota« od profesorja Gašparja Porenta in »Primoža Trubarja« od Mateja Sternena. Naši slikarji se malo pečajo z grafiko; vzrok temu ni toliko nezmožnost, kolikor kritične razmere našega umetnostnega trga. Tem rajši priobčujemo te dve lepi ujedkovini. Prva je last umetnika samega, ki nam jo je prijateljski prepustil za reprodukcijo, druga je v posesti dež. muzeja, čigar ravnatelj prof. dr. Jos. Mantuani bodi za objavo toplo zahvaljen.

Priloga 12. prinaša kamnotisk najnovejšega časa. Izdelal ga je René Beeh. Gotovo je, da bo velika večina naših naročnikov skeptično gledala to risbo, dasi ji ni mogoče odreči lepih kvalit. Komur ni všeč,

naj se tolaži z ostalimi petimi in s tem, da mu lahko služi vsaj v informacijo. če že ne prinaša užitka.

I. C.

Koseski in Franc Andrejka.

Od svoje matere Julije pl. Andrejka sem zvedel o svojem dedu Francetu Andrejka, bivšem državnem knjigovodji (k. k. Staatsbuchhalter) pri tržaškem namestništvu, med drugimi tudi sledečo zgod-bico, ki jo hočem tu priobčiti, ker osvetljuje na značilen način pesniško delovanje Koseskega.

Koseski in Franc Andrejka, še preden sta prišla skupaj v Trstu, sta si bila stara in dobra znanca, saj sta si bila po rojstnih vaseh oddaljena komaj dobro uro. Franc Andrejka je bil rojen l. 1811. v Dolenjah, Vesel-Koseski pa v Kosezah; obe vasi ležita v sodnem okraju Brdo na Kranjskem, prva pol ure severno, druga pol ure južno od Prevoj. Oba sta imela približno iste študije (gimnazijo in maturo), oba sta služila v Trstu. Oba sta se zelo zanimala za slovensko literaturo. A dočim se je v Koseskem narodni čut vedno bolj razblinjal, je imel in gojil Franc Andrejka tudi v onih, za Slovence ne baš prijetnih časih povsod zveze s slovenskim, takrat še šibkim življenjem v Trstu; posečal je pridno »Čitalnico« in občeval posebno mnogo s slovensko duhovščino, tudi s tedanjim tržaškim škofom Dobrilo.

Zanimal se je za Prešernove poezije, bil stalen naročnik »Novic«, skrbno je prebiral Cigaletovo izdajo »Deržavlanskega zakonika« ter si ohranil s tem fin in oster čut za pravo in živo slovensko govorico.

Koseski ga je v tem pogledu visoko cenil. Mnogokrat, kadar je napisal kako svojih poezij, je prišel k mojemu dedu na obisk ter mu jih prebiral. Tedaj se je večkrat zgodilo, da je ded zmajal z glavo ter mu po svojem mirnem in odločnem načinu povedal, da to ni slovensko, ali da je drugače pogrešeno. Pri tem se je Koseski vedno močno razburil: zgodilo se je, da sta se moža prav pošteno skregala in da je Koseski brez slovesa odšel od mojega deda, a odnehal je končno vedno le — Koseski. Čez par dni je potem navadno prišel zopet k dedu ter mu pokazal popravljenost mesto, toda pripomnil je izrečno: »Premenil sem stvar, a samo zato, ker ste to rekli Vi!«

Tako pripoveduje moja mati. — Da je imel tudi moj ded pesniški in pisateljski dar in da je poleg tega globoko poznaval in motril svet in ljudi, se mi zdi brez dvoma, kadar prebiram njegove opazke na platnicah »Novic«, ki jih hranim pietetno kot spomin na njega. Naj navedem le nekatere.

Latinski rek: »Quidquid agis, prudenter agas et respice finem« je prevedel leta 1865. takole: Človek, modro stori vsako delo in pomisli, kakšen konec bo imelo!

Na platnicah »Novic« leta 1856. je od njegove roke zapisano:

Kakošni so prijatelji:

Dost' imaš prijatelj pri kihanji,
Čverstih od glave do nog;
Pa to, kar dobivaš od njih v djanji,
Je le: »Pomozi Ti Bog«.

Ali v »Novicah« leta 1872.:

1. Ljubica in sladko vino
Odpravi skrb in bolečino.

2. Lovec in resnica.

Pázíte dóbno na tó, kar vam jaz lovec povém.
(Pentameter.)

Na zadnjih platnicah »Novic« iz leta 1858. najdem sledečo zastavico:

Zastávica po zlogih.

Z a ženske dražiš,
z e malo uma imam,
z i pri morju me opaziš,
z o skledo jedi ti dam,
z u otrok kerči (= kriči),
Ko ga kej boli.

Odgovor je narobe napisan takole:

baba,
beba,
biba (odtok in pritok morja),
boba,
buba.

Na prvi platnici »Novic« leta 1848. stoji:

Kaj je smrt?

Smrt je časov berič,
Kteri brez milosti
Za zmirej zapira ljudi
In druge žive stvari.

Na zadnji strani berem:

Otroci, bodite resnični in zvesti,
Nikdar laž ne oskrni vaše naj vesti:
Govorite redko, pa lično,
Malo, pa vselej resnično!

In:

Kdor govori, kar hoče,
More slišati, kar noče.

Novorojeni hčerki je napisal istotam:

Glej, tisti dan, ko si na svet prišla,
Vsi so se smejali vesel'ga srca;
Ti sama si jokala.
Bog daj, ko pride tvoj zadnji čas,
Vsim žalost in jok bo edini glas,
Ti pa se boš smejala!

Usoda je hotela, da mu je ljubljena hčerka Hermina, kateri je ob rojstvu posvetil to pesem, umrla na pljučnici v starosti 15 let in da se je na njej ta pesem izpolnila.

Ded moj Franc Andrejka je umrl leta 1881. kot vpokojeni vladni svetnik v Trstu. Bil je do zadnjega diha zaveden Slovenec. Njegov pesniški dar je prešel na njegovo hčerko Amalijo, ki pa je tudi že pred njim umrla. Od njenih nemških pesmi, ki jih je spisala, se ni, kakor mi pripoveduje moja mati, nič ohranilo.

Dr. Rudolf pl. Andrejka.

Iz Segantinijevih pisem.

Kaj je umetnost drugega nego fotografična slika človeškega občutka? Iz lepega samo, ki ga vzamemo prirodi, ne more nastati nobena umetnina, ako ni vse predstavljanje proniknjeno od človeškega občutka, ako ga ni porodil duševni impulz. Tedaj lahko rečemo, da obstoja lepo v prirodi le kot naša ideja. Umetnost mora duhu posvečenca odpreti nove občutke; kakor hitro je umetnost opazovalcu brezpomembna, ne izpolnjuje svoje naloge. Moč učinkovanja umetnine je v enakem razmerju z močjo občutka, ki je napolnjeval umetnika pri osnutku in v istem razmerju s fineso — rekel bi, s čistostjo njegovih čutov. Polagoma se kopičijo v možganih umetnika lahki, bežni vtiski, dokler jih ni primoran obdelati in prelititi v obliko živega,

Celica jezikoslovca P. Stanislava Škrabca
v samostanu Kostanjevica pri Gorici.

umetniškega ideala. Da more to z duševnim očesom opazovano sliko med izdelovanjem objeti, mora umetnik združiti vse svoje moči. Energija ne sme opešati, napeti živci morajo vedno vibrirati. Zopet in zopet mora netiti ogenj, vzor mora z vednim zaklinjanjem biti v njem vedno živ, da se ideja ne razblini ali ne zbeha: ideja, ki naj zadobi na platnu življenje in telo s tem, da se duševna, osebna in materialna resnica združeno razodene. Ne ona zunanja, površna, konvencionalna resnica, ki je znak vulgarne umetnosti, ampak ona, ki izdaja v obliki, luči in barvi najglobljo vglobitev v prirodo. Tako nastane 'dovršena umetnina': inkarnacija duha v materiji, stvaritev...

Cvetka uči bolje od vsakih besed, kaj je lepota.